

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
Wydział Radio i Telewizji
im. Krzysztofa Kieślowskiego

Recenzja dorobku artystycznego oraz rozprawy doktorskiej

Pana mgr Wita Dąbala

w związku z procedurą czynności w przewodzie doktorskim w dziedzinie sztuk filmowych, przeprowadzaną przez Radę Wydziału Operatorskiego i Realizacji Telewizyjnej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi

I.

Ocena dorobku artystycznego kandydata

Jaka pierwsza myśl powinna rozpocząć namysł w tej recenzji? Od czego zacząć? Pytanie zasadne ponieważ początki nie są obojętne. Należałoby zacząć od tego, co samo znajduje się na początku drogi twórczej kandydata. Ale co znajduje się na początku i o jaki początek pytać? Aby znaleźć odpowiedź, trzeba ten początek rozpoznać, jako rzeczywisty początek, a rozpoznać go można jedynie wtedy, gdy się wie jaki jest koniec. Kandydat jednak nadal tworzy swoje światy na ekranie, nadal planując, rozważa przyszłe projekty twórcze. I tak znajdujemy się w sytuacji bez wyjścia. Czy oceniając dorobek Pana mgr Wita Dąbala nie popełnimy więc błędu? Nie jest to wykluczone. Jest nawet bardzo możliwe. Ale właśnie na tym polega *dramat recenzenta*: może się zatracić lub może potwierdzić siebie czyli stanąć na zewnątrz twórczości kandydata lub w postawie dialogicznej: subiektywnej, emocjonalnej dalekiej od istoty integralnego składnika ducha twórczego Pana mgr Wita Dąbala?

Dzisiaj skierujemy do kandydata fundamentalne pytania: jaki jest Jego duch myślenia artystycznego? Co oryginalnego wnosi twórczość kandydata do sztuki filmowej? Jaka jest Jego filozofia? Pytamy dlatego, ponieważ artysta, który nie ma żadnej filozofii jest najmniej obiecującym spośród twórców. Te pytania warto zadać – nawet jeśli odpowiedź będzie ogólna, czasami nieprzejrzysta. Odpowiedź nie zaspokoi również tych, którzy chcą wiedzieć jak jest naprawdę, ale może stanowić wskazówkę, inspirację do pójścia własną drogą myślenia o *fenomenie twórczości* Pana mgr Wita Dąbala.

Pan mgr Wit Dąbał jest wybitnym operatorem obrazu. W 1983 roku uzyskał dyplom magistra sztuki (z wynikiem bardzo dobrym z wyróżnieniem) na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi. Od czasu ukończenia studiów pracuje jako operator obrazu realizując filmy fabularne, dokumentalne, telewizyjne i reklamowe.

Dorobek twórczy i artystyczny Pan mgr Wita Dąbała jest niezwykle bogaty i składa się z ważnych dla kultury dzieł: w dokumentacji przewodu doktorskiego wykazano ponad 20 filmów fabularnych, ponad 300 filmów reklamowych (pełny wykaz w dokumentacji wniosku kandydata). Na całokształt dorobku składają się także filmy dokumentalne, które również były produkowane przez BBC i zostały uhonorowane prestiżowymi nagrodami, między innymi: INTERNATIONAL EMMY, ROYAL TELEVISION SOCIETY AWARDS, BROADCASTING PRESS GUILD AWARD, PRIX ITALIA, CANADIAN ROCKY, FELIX – EUROPEAN FILM ACADEMY. Pracował z wybitnymi reżyserami: Andrzejem Wajdą, Pawłem Pawlikowskim, Jackiem Koprowiczem, Wojciechem Marczewskim, Filipem Bajonem, Piotrem Andrejewem, Kevinem Molony.

Pan mgr Wit Dąbał jest członkiem Polish Society of Cinematographers (PSC), od 2014 roku jest deputowanym w Zarządzie IMAGO a od 2016 roku jest członkiem Zarządu Koła Operatorów Stowarzyszenia Filmowców Polskich – SFP.

Jaki głębszy sens jest ukryty w twórczych działaniach kandydata? Dorobek twórczy i artystyczny kandydata podsuwa rozmaite intuicje.

W dorobku artystycznym kandydata dominuje kategoria estetyczna wyróżniająca myślenie obrazem jako fundamentu tworzenia dzieł fabularnych i gatunkowego filmu reklamowego. Szczególną naturę myślenia obrazami wyróżnia Arnheim¹: „Moje wcześniejsze badania nauczyły mnie, że działalność artystyczna jest formą rozumowania, w której nierozdzielnie spletają się ze sobą postrzeganie i myślenie. Uznałem, że muszę stwierdzić, iż ktoś, kto maluje, pisze, komponuje czy tańczy myśli zmysłami. (...) Analiza naszej wiedzy na temat percepcji wzrokowej uświadomiła mi, że niezwykle mechanizmy, za których pomocą zmysły ujmują doświadczenie, są niemal identyczne z działaniami opisywanymi przez psychologię myślenia”. Obrazy rządzą naszym myśleniem i otwierają obraz świata wyobrażeniowego, inny stopień egzystencji. Język wizualny filmu ujawnia to, co umyka rozumowi i dlatego sztuka filmowa z natury swojej jest irracjonalna. Rzeczywistości filmowej nie można więc traktować jednowymiarowo. Składa się ona z wielu warstw i poziomów a najgłębsza, która się ujawnia jest nie mniej rzeczywista.

Tak właśnie Pan mgr Wit Dąbał, z cierpliwością *przewodnika*, pielęgnuje myślenie obrazem i oddaje nas w ciche jego władanie. W dorobku kandydata również dominuje świadomość istnienia jeszcze jednej warstwy angażowania odbiorcy, która nie wymaga szczególnego zaangażowania w przekaz dzieła, ale raczej kognitywnej świadomości i wyższego poziomu wyobrażeniowych skojarzeń. Może to również zakładać taki stopień współuczestnictwa odbiorcy, że jest on nierozdzielnie włączony w odbiór dzieła. W ten sposób kandydat buduje świadomość twórcy, który ma władzę nad tym, co wyróżnione w myśleniu obrazem: najważniejsze jest zakryte, to co niewidoczne, ponieważ dąży do odkrywania ukrytego porządku świata i zmierza do mniej lub bardziej radykalnej mobilizacji rzeczywistości w realizacji dzieła filmowego. Powyższa refleksja dominuje w twórczości Pana mgr Wita Dąbała.

¹ Zob. Rudolf Arnheim, *Myślenie wzrokowe*, Wydawnictwo „słowo/obraz terytoria”, Gdańsk 2011 r., dz. cyt., str. 5.

Rudolf Arnheim (1904-2007) – psycholog, estetyk, teoretyk sztuki i filmu. W latach dwudziestych zajmował się psychologią eksperymentalną i filozofią. Był też jednym z pionierów europejskiej myśli filmowej (*Film jako sztuka*). Wykładał między innymi na Uniwersytecie Harvarda oraz na Uniwersytecie Michigan rozwijając psychologiczną teorię widzenia.

II. Ocena rozprawy doktorskiej (krytyczna charakterystyka)

Co nowego i oryginalnego wnosi do dziedziny sztuk filmowych rozprawa doktorska Pana mgr Wita Dąbala pt. „Rola autora zdjęć w filmie reklamowym. Ujęcie praktyczne”.

To jedna z niewielu „ekskluzywnych” rozpraw doktorskich: prezentuje unikatowe zagadnienia warsztatu operatora obrazu gatunkowego filmu reklamowego. Nadzwyczaj starannie i rzetelnie podejmuje próbę analizy procesów twórczych, źródeł inspiracji w kreowaniu koncepcji wizualnej jednocześnie podkreślając spójność technologicznych i estetycznych fundamentów w wielofazowej realizacji reklamowego dzieła filmowego. Jak obiektywnie ocenić wkład twórczy operatora obrazu w filmie reklamowym? Jakie przyjąć kryteria oceny? Gdzie przebiega właściwa granica tej oceny?

Na stronie 108 rozprawy kandydat napisał: ... *Moim zdaniem, film reklamowy z filmem fabularnym nieustannie i w naturalny sposób wzajemnie się przenikają. Czerpią z siebie. Każdy z nich zawsze czymś się inspirowuje. Szczególnie tym, co dotyczy ciekawych zabiegów wizualnych, a także nowych inspiracji służących do opowiedzenia historii wszędzie tam, jest potrzeba wprowadzenia odpowiedniej atmosfery, aby wywołać wrażenie na widzu.*

Jaki głębszy sens skrywa rozprawa? Jaki problem porusza kandydat? Co jest najważniejsze w tej rozprawie?

To nie jest rozprawa wyłącznie o logistyce procesu twórczego operatora obrazu, to przede wszystkim kodeks porządkujący² koncepcję wizualną i technologiczny proces realizacji filmu reklamowego. Kandydat podkreśla aspekt tworzenia – aspekt porządku twórczego, którego owocem jest niezbędny rygor i kryteria twórcze w tym gatunku filmowym. O co chodzi? Słowo „porządek” występuje w różnych kontekstach. Jednak w tak różnych znaczeniach pozostaje wspólny rdzeń myślowy – zawsze jest to jakiś porządek lub działania podlegające kryterium myślenia. Poszukując formuły porządku w realizacji dzieła artystycznego możemy mówić o porządku funkcjonalnym. Czy istnieje tu obiektywne kryterium porządku?

Kandydat stawia tezę, w której podkreśla wyłącznie jego subiektywną naturę, ponieważ podlega indywidualnym gustom, wyobraźni artystów. Istnieją też granice, poza którymi znika porządek, pojawia się chaos, zamęt jako przeciwieństwa. Pojawiająca się w nich prawidłowość jest przypadkowa i szybko znika. Poszczególne byty odznaczają się całkowitą niezależnością, wchodzą z sobą w kolizję, a jeżeli w kontakty, to doraźnie i krótkotrwałe. Tak więc chaos to bezsens, anarchia, atomizacja elementów, przypadkowość, ale i spontaniczność ruchów bez braku formy.

Wyznaczenie tych granic porządku jest trudne i może prowadzić do sporów, szczególnie w zespole indywidualności twórczych. Istnieje jednak kryterium logiki, w której granice te są uchwytne. Nie ma myślenia bez porządku. Aby myśl była komunikatywna musi szanować prawa porządku, aby zdefiniować sens przekazu. I dlatego pojawia się struktura hierarchii porządków w procesie twórczym wielofazowego dzieła filmowego, uwzględniająca nie konieczność lecz

² Zob. Barbara Skarga w *O filozofię bać się nie musimy. Szukanie z różnych lat*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017, Fundacja na Rzecz Myślenia im. Barbary Skargi, str. 65-86. Szerzej o istocie pojęcia porządku znajdziemy w tej niezwykłej książce, której autorka jako szesnastoletnia dziewczyna została zesłana na Sybir. Tragiczny los, niezwykła postać, nadzwyczajny filozof.

prawdopodobieństwo, względną koherencję działań, pluralizm sensów, wrażliwość na otoczenie (warunki zdjęciowe) oraz niezaplanowaną wcześniej zmienność.

I dalej autor rozprawy konkluduje, że nad wszystkimi procesami twórczymi i technologicznymi w realizacji dzieła (reklamowego, fabularnego) muszą być stosowane rygory porządku funkcjonalnego, w którym nie spycha się skłonności wyobraźni gdzieś na margines działań. I to jest właśnie głębszy sens przekazu w rozprawie doktorskiej Pana mgr Wita Dąbala. Mamy więc powód, aby przypuszczać, że owo głęboko zakorzenione w poważnym namyśle struktury porządku funkcjonalnego kreowanie i realizacja dzieła filmowego jest indywidualnym, oryginalnym warunkiem twórczości Pana mgr Wita Dąbala.

Powyższa refleksja oceniająca źródło dokonań artystycznych Pana mgr Wita Dąbala nie jest zasadą, jedną myślą, żadną ostrą granicą, ponieważ nie ma ostrych granic – takie jest życie i fenomen tworzenia.

KONKLUZJA

Rozprawa doktorska Pana mgr Wita Dąbala stanowi opis dzieła i prezentuje oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego. Kandydat posiada umiejętności prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej, wykazuje się ogólną wiedzą teoretyczną oraz opanowaniem warsztatu pojęciowego, który znajduje zastosowanie w opisie i analizie zjawisk twórczych w dziedzinie sztuk filmowych. Również dorobek twórczy i artystyczny, rozprawa doktorska oraz dzieło spełniają warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (wraz z późniejszymi zmianami). Niniejszym popieram wniosek Rady Wydziału Operatorskiego i Realizacji Telewizyjnej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi o nadanie Panu mgr Witowi Dąbalowi stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuk filmowych oraz zwracam się z wnioskiem o podjęcie dalszych czynności związanych z procedurą przewodu doktorskiego.

prof. zw. dr hab. Jerzy Łukasiewicz

Warszawa, 20.10.2018 r.